

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht no. 9 - 1971

(Tijdvak van 1-9-1971 t/m 30-9-1971)

I N H O U D

No. 1.064.933

	blz.
Bond voor Dienstplichtigen	1
De landelijke Onderwijsdemonstratie in Den Haag	2
CPN-campagne voor organisatorische en ideologische versterking van de partij	2
CPN-antwoord op miljoenen nota	5
De CPN-actie in het Limburgse mijngebied	6
CPN-actie in verband met nieuwe Metaal-CAO	8
Onenigheid in de KEN(ML)	9
BREZHNEV in Belgrado	10

Bond voor Dienstplichtigen.

Van vrijdagavond 22 tot en met zondagmiddag 24 oktober zal in het vormingscentrum "De Drakenburg" te Baarn een scholingsweek-einde worden georganiseerd door de Bond voor Dienstplichtigen.

Het doel van deze "scholing" is, door middel van studie van onder andere gedeelten uit het werk van LENIN en van Rosa LUXEMBURG, tot een gerichte discussie te komen, die zal moeten leiden tot het opstellen van een strategie.

Zoals bekend is het één van de zwakke punten van de "witte" BVD, dat zij er nog steeds niet in geslaagd is een eigen strategie te bepalen, met als gevolg dat onder meer het politieke beleid enigszins in het vage is gebleven en acties voornamelijk ad hoc zijn gevoerd zonder veel cumulatief effect. Tevens vormt het ontbreken van een strategie een belemmering voor het leggen van contacten met andere extreem-linkse (jongeren) organisaties, die over het algemeen wél over een eigen "ideologie" beschikken.

Tijdens de discussie, die op dit punt tot grotere duidelijkheid moet leiden, zullen ongetwijfeld ook organisatorische kwesties aan de orde worden gesteld. Met name zal worden gesproken over het instellen van een "Politiek Comité", dat vermoedelijk met de politieke leiding van de "witte" BVD zal worden belast. Eveneens zal worden gesproken over de actiepraktijk in de nabije toekomst.

Al met al kan dit weekeinde worden beschouwd als een voortzetting van de vorig jaar in Barchem gehouden vergadering. Dat er resultaten van te verwachten zijn (Barchem is evenmin een groot succes geworden) is twijfelachtig. Onder de leden van de "witte" BVD bevinden zich namelijk vogels van (in politiek opzicht) verschillende pluimage, variërend van lieden met min of meer anarchistische opvattingen tot wellicht een enkele maoïst.

Wanneer het Algemeen Secretariaat erin slaagt de deelnemers tot meer definitieve beslissingen te bewegen, kan echter verwacht worden dat de acties van de "witte" BVD een meer doelgericht karakter gaan krijgen en derhalve vanuit veiligheidsoogpunt "gevaarlijker" zullen worden; anderzijds zal de "witte" BVD in dit geval waarschijnlijk niet kunnen ontkomen aan een zekere mate van dogmatisme, waardoor potentiële leden kunnen worden afgeschrikt.

De landelijke onderwijsdemonstratie in Den Haag

De op 25 september j.l. in Den Haag gehouden landelijke onderwijsdemonstratie, waaraan ca. 10.000 personen hebben deelgenomen, is op een klein incident aan het slot na, rustig verlopen. De opkomst is wel groter geweest dan een woordvoerder van het Actiecomité Amsterdams Onderwijs (dat het geheel organiseerde) kort te voren in een mededeling aan de pers had voorspeld. Hij verwachtte toen enkele duizenden deelnemers. Als een soort verontschuldiging voegde hij er aan toe, dat zijn Comité bewust geen nationale demonstratie had willen organiseren.

Overigens is achteraf gebleken, dat er binnen het Comité enkele strubbelingen zijn geweest. Bij de onderwijzersorganisaties die er in vertegenwoordigd zijn, bestond namelijk de vrees dat de demonstratie een te radicaal karakter zou krijgen en dat een te grote studentendeelneming zou leiden tot een numerieke overheersing van deze jongeren en hun belangen. In verband daarmee besloot de Algemene Studentenvereniging Amsterdam (ASVA), die zich van meet af aan bij het initiatief tot het houden van de demonstratie had aangesloten, de mee te voeren leuzen te matigen. Dit voorbeeld werd gevolgd door de grondraden van de Vrije Universiteit (VU) van Delft, Groningen en Utrecht.

CFN-campagne voor organisatorische en ideologische versterking van de partij

Nu de vakantie-periode is afgelopen en de normale partijactiviteiten weer op gang beginnen te komen, heeft de partijleiding, evenals in de FB-zitting van mei j.l., de aandacht gevestigd op de noodzaak het ideologische en organisatorische peil te verbeteren. In de zitting van het partijbestuur begin september 1971 werd dit thema door partijvoorzitter HOEKSTRA opnieuw aan de orde gesteld. Hoewel het altijd in de partij gebruikelijk geweest is om in de maand september aandacht te besteden aan het scholingsprogramma voor de komende winter, is er ditmaal aanzienlijk meer werk van gemaakt. De dagelijkse leiding van de partij heeft een lijst van onderwerpen opgemaakt en partijbestuursleden opdracht gegeven zich in bepaalde onderwerpen te verdiepen teneinde als scholingsleider te kunnen fungeren. Bovendien heeft zij er bij de districts-

besturen op aangedrongen de scholing niet te beperken tot één vaste avond per week of per twee weken, maar bovendien weekend-cursussen te organiseren, waarop bepaalde onderwerpen in hun geheel behandeld zouden kunnen worden.

Het idee van het houden van een ideologische campagne staat niet op zichzelf. De campagne is bedoeld als middel om een einde te maken aan de vervlakking en het bureaucratische, weinig bezielde, optreden die naar de mening van de partijleiding, het partijleven in de meeste districten kenmerken. Zowel het "burgerlijk" optreden van de communisten in de parlementaire lichamen als het "routine-matige karakter" van het colporteren met "De Waarheid" en van de financiële acties zijn de partijleiding een doorn in het oog. Men is van mening dat een en ander het gevolg is van het feit dat bij het merendeel van de partijleden het geloof in een socialistisch perspectief ontbreekt. De oplossing voor dit probleem wordt nu gezocht in het vergroten van de ideologische kennis van de partijgenoten d.m.v. scholingsbijeenkomsten, waarbij de publicaties van het IPSO hun nut zullen kunnen bewijzen.

Om echter ook op korte termijn een verbetering in de partijwerkzaamheden te bereiken werd door partijvoorzitter HOEKSTRA, tijdens de laatste PB-zitting nog eens gewezen op de functie van een afdelingsbestuur. Het bestuur van een afdeling, aldus de heer HOEKSTRA, kan er niet mee volstaan de te verrichten taken onder een aantal mensen te verdelen en aldus de verantwoordelijkheid te delegeren. Een afdelingsbestuur blijft collectief verantwoordelijk voor alles wat zich in de afdeling afspeelt. Met name doelde de partijvoorzitter op het gemeenteraadswerk, waarbij de gehele partijafdeling ten nauwste betrokken dient te zijn.

Versterking van de partij-organisatie is ook het motto tijdens de voorbereiding van het partijcongres dat in 1972 zal plaatsvinden. Op de conferenties die in de komende maand in alle districten zullen worden gehouden dient de taakopvatting van alle kaderfunctionarissen kritisch te worden gezien.

Versterking van de organisatie zal in de komende tijd met name moeten blijken uit de resultaten van de van 1 september 1971 tot 31 mei 1972 durende "Waarheid"-werfactie. De bedoeling is dat in deze periode 4000 abonnees en 1800 weekend-lezers worden gewonnen. Een kwart hiervan moet worden bereikt in de "maand van de

pers": oktober. Hoewel de actie heet te zijn opgezet omdat de huidige politieke en economische situatie grote mogelijkheden biedt voor uitbreiding van het lezers-aantal, zal het steeds dalend aantal abonnees daarbij ongetwijfeld mede een belangrijke rol spelen.

De krappe financiële situatie, waarin de partij zich vrijwel constant bevindt, heeft het dagelijks bestuur genoopt om, kort nadat de vorige campagne was afgesloten, opnieuw een beroep te doen op de leden en aanhangers ("De Waarheid" van 28-8-1971) om in korte tijd 400.000 gulden ten behoeve van de partij-activiteiten bijeen te brengen. Volgens de berichtgeving in "De Waarheid" zou eind september al voor 100.000 gulden zijn ingeschreven.

CPN-antwoord op de miljoenen nota.

De CPN heeft door middel van openbare vergaderingen in een aantal plaatsen gereageerd op de miljoenennota. Hetgeen door de verschillende sprekers naar voren gebracht werd stemde in het algemeen overeen met de "oproep" die het partijbestuur na de verkiezingen van april heeft gepubliceerd en waarin wordt opgeroepen tot "verscherpte en onverzoenlijke oppositie in en buiten het parlement", waardoor "een reële nieuwe regering dichterbij kon worden gebracht". Buitenparlementair kwam die oppositie tot uiting in de door de Nederlandse Vrouwenbeweging op 7 september in Amsterdam gehouden demonstratieve optocht, waarin enige honderden vrouwen zich keerden tegen "de afbraakplannen van de rechtse regering BIESHEUVEL".

Partijvoorzitter HOEKSTRA, die in Amsterdam een rede hield, betoogde dat de praktijk van de afgelopen jaren bewezen heeft dat bedoelde oppositie alleen dan vruchtdragend kon zijn wanneer die gevormd wordt door eenheid van optreden van communisten en socialisten; initiatieven hiervoor zouden reeds overal in het land genomen zijn. Daarmee doelde de partijvoorzitter ongetwijfeld op het (in MO 7-8 beschreven) CPN-initiatief tot oprichting van een "Comité tot wijziging van de Nederlandse buitenlandse politiek", het voornemen tot het houden van een "volkscongres" in Groningen en de demonstratie tegen het onderwijsbeleid van de regering, welke op 25 september in Den Haag werd gehouden.

Het Groningse volkscongres.

Na een besloten vergadering van leden van actiecomité's in Oost-Groningen, werd op 7 september j.l. in een perscommuniqué de voorbereiding van een "Congres voor de Groningse bevolking" aangekondigd. Op 11 september volgde een openbare vergadering, waarin het Tweede Kamerlid F. MEIS een toelichting gaf op de plannen. Het CPN-partijbestuurslid kenschetste het initiatief als een resultaat van "eenheid van onderop", ontstaan uit de acties tegen de achterstelling van de Groningse bevolking. Zeer nadrukkelijk ontkende hij, dat het hier een zuiver communistisch idee betrof. De heer MEIS verklaarde, dat de gedachte aan een congres van de Groningse bevolking geboren was in de centrale actieleiding van de gezamenlijke bedrijfs-actiecomité's. Als doel zou voor ogen staan

de bundeling van alle acties (dus ook van de boeren, middenstanders en studenten) tot een massaal verzet tegen de regeringspolitiek. Scherp critiseerde de heer MEIS de houding van een woordvoerder van de PvdA, die had doen blijken weinig voor dit initiatief te voelen.

De aanwezigen gingen accoord met het voorstel om in het geformeerde werkcomité twee vertegenwoordigers van de "Themagroep Oost-Groningen" op te nemen*). In de werkgroep komt de CPN-signatuur overigens duidelijk tot uitdrukking: van de twaalf leden behoren er vijf tot het CPN-districtsbestuur en vijf tot de door de heer MEIS geselecteerde actieleiding van gezamenlijke Oost-Groningse actiecomité's.

De heer MEIS verkreeg ook de goedkeuring van de vergadering om een manifest te doen verspreiden in een oplaat van zestigduizend exemplaren. Voor de financiering hiervan en van andere activiteiten van het werkcomité zou een speciale geldinzameling nodig zijn. Als motief gold, dat de geldmiddelen van de actiecomité's gereserveerd dienen te blijven voor een "krachtige loonstrijd", die de voorbereiding van het volkscongres zal begeleiden.

Het verzet zal zich in het bijzonder richten tegen aanleg van militaire oefenterreinen en vermindering van werkgelegenheid. Ook de in het onlangs verschenen structuurrapport van de (Groningse) Provinciale Planologische Dienst voorgestelde opheffing van enige tientallen kleine dorpskernen en samenvoeging daarvan tot grotere wooneenheden, ondervindt grote critiek. Het CPN-partijbestuur acht het initiatief van groot belang, maar is anderszins van mening dat niet te overhaast te werk gegaan moet worden en dat het congres goed moet worden voorbereid.

De CPN-actie in het Limburgse mijngebied.

De door een CPN-initiatief in juni j.l. tot stand gekomen "Mijnwerkersactiegroep" ontwikkelde in de afgelopen maanden diverse activiteiten. Zo verzond zij op 22 juli een brief aan de Mijn Industrie Raad (M.I.R.), waarin het verlangen werd geuit, dat haar looneisen in de vergadering van de M.I.R. zouden worden besproken.

*) De Themagroep Oost-Groningen is een groep studenten van de sub-faculteit psychologie van de Rijksuniversiteit te Groningen, die in hun streven naar maatschappij-vernieuwing contact zoeken met de arbeidersbeweging.

In een pamflet aan "de werkende bevolking in Limburg" werd mededeling gedaan van de brief aan de M.I.R. en een toelichting daarop gegeven.

Op instigatie van het CPN-partijbestuur, dat bezwaren had tegen het grote aantal leden van de actiegroep, werd uit de "Mijnwerkers-actiegroep" een werkgroep van negen personen geformeerd, waarin de communisten qua aantal domineren. Deze werkgroep moet aan de acties leiding geven.

Een van de eerste activiteiten van de werkgroep was de organisatie van de "bezetting" van de Oranje-Nassaumijn III op 1 september j.l. In een persconferentie na afloop van de drie uren durende "sit-down" verklaarde een lid van de actiegroep, dat het een spontane daad van de erbij betrokken mijnwerkers was geweest en dat het hierbij niet zou blijven. Het communistische dagblad "De Waarheid" kwam op 10 september met een overzicht van besprekingen, die alle het gevolg zouden zijn van de mijnbezetting en concludeerde dat deze actie hard was aangekomen bij de verantwoordelijke autoriteiten.

Op 21 september werd door de "Mijnwerkers-actiegroep" een persconferentie gehouden, waar werd gesteld, dat nog geen van de eisen was ingewilligd en integendeel verslechtingen waren geconstateerd. Vastgesteld werd voorts, dat de onrust onder de werkende bevolking en middenstand in Limburg gestegen was. Deze ontwikkeling zou de actiegroep noodzaken tot hardere strijd voor hoger loon en uitbreiding van werkgelegenheid.

In het pamflet "Actie Beslissend", uitgegeven door de leiding van het Limburgse CPN-district, werd gesteld dat met de strijd van de "Mijnwerkers-actiegroep" het belang van geheel Limburg is gediend. Opgeroepen werd tot een actief en eensgezind handelen van "een ieder die het werkelijk eerlijk meent met Limburg en haar bevolking".

Op een ledenvergadering van het CPN-district Limburg riep het CPN-statenlid DRAGSTRA, die tevens "adviseur" is van de actiegroep, de leden op te komen tot vorming van actiecomité's in alle Limburgse bedrijven en ook daar de loonstrijd aan te binden.

Het dagblad "De Waarheid" tenslotte publiceerde op 30 september j.l. een pagina groot artikel, waarin gesteld werd dat de "Mijnwerkersactiegroep" bij brede lagen van de Limburgse bevolking steun ondervindt voor haar eisen.

CPN-actie in verband met nieuwe Metaal-CAO

Half oktober a.s. zullen de werkgevers en werknemersorganisaties het overleg beginnen over de CAO voor de metaal-industrie, die per 1 januari 1972 van kracht moet worden. Begin september j.l. publiceerden de drie erkende vakbonden hun uitgangspunten voor de komende onderhandelingen.

Het dagblad "De Waarheid" constateerde hierover op 8 september j.l., dat voor een werkelijke loonsverhoging wel zeer weinig dreigt over te blijven en dat men op deze wijze in de kaart speelt van de loonmatigingspolitiek van de regering. "De Waarheid" wijst dit beleid dan ook geheel af en stelt dat het er juist om gaat die loonmatigingspolitiek te doorkruisen. Evenmin kan zij begrip opbrengen voor het standpunt van de confessionele vakbonden: "Afwachten tot de werkgevers de produktiecijfers op tafel leggen(,....) is een vreemd soort oefening in geduld betrachten", aldus "De Waarheid".

Dat de CPN een dergelijk geduld niet heeft blijkt uit de activiteiten, die in de metaal-sector worden ontplooid. Zowel in Amsterdam als in Rotterdam werd op ruime schaal een manifest verspreid, waarin was overgenomen de artikelenreeks "Kanttekeningen bij een discussienota", gepubliceerd in "De Waarheid" naar aanleiding van de voorstellen inzake de Metaal-CAO, zoals deze werden geformuleerd door een wetenschappelijk medewerker van de Metaalbond van het NVV. Volgens de Rotterdamse brochure dient de afsluiting van een nieuwe Metaal-CAO één van de hoogtepunten "in de krachtmeting tussen loonarbeid en kapitaal" te zijn en heeft de vakbeweging de taak er inderdaad een krachtmeting van te maken.

De CPN-leiding had al eerder opdracht gegeven de loonbeweging op gang te brengen. Een looneis van "Fl. 25,- schoon per week erbij" (voor maandlonen: "Fl. 100,- schoon meer") werd in een flink aantal bedrijven via bedrijfskrantjes, manifesten en petitielijsten aan de arbeiders ter discussie voorgelegd. Deze loonsverhoging zou niet per 1 januari a.s. moeten ingaan, maar reeds in oktober. Verder werd een driejarige CAO afgewezen en o.m. invoering van de 40-urige werkweek in 1972 geëist. In de bedrijven waar een voldoende aantal handtekeningen werd verzameld, spraken de "Vrije Lijst"-vertegenwoordigers in de ondernemingsraden zich per manifest uit voor de CPN-eisen (o.a. bij de ADM en Hoogovens).

De CPN-leiding trachtte ook de Amsterdamse havenarbeiders in haar strijd tegen de regering te betrekken. In een manifest van de

uit enkele communisten bestaande "Haven Commissie" werd een onmiddellijk ingaande duurtetoeslag van Fl.20,- per week geëist en met de nieuwe Haven CAO o.m. een loonsverhoging van Fl.35,- per week.

Onenigheid in de KEN(ML)

Reeds gedurende een aantal maanden is gebleken dat er verschillen van mening bestaan tussen leidinggevende functionarissen in de KEN(ML). De discussiestukken die binnen de KEN aan deze meningsverschillen zijn gewijd wekken de indruk, dat het uitsluitend een verschillende interpretatie van de maoïstische leer is, die de beweging in twee groepen verdeeld zou houden. Tegenover de groep der "theoretici" o.l.v. politiek secretaris N. SCHREVEL, die stelt dat groter aandacht besteed moet worden aan onderzoek en studie, staat de groep der "pragmatici" o.l.v. D. MO ("allen de fabriek in"). Om de tegenstellingen in de geest van het maoïsme op te lossen is in een vergadering van de politiek secretarissen besloten, dat alle afdelingen hun opvattingen inzake de tegenstellingen op papier zetten, opdat tijdens een in oktober te houden congres volgens de principes van het democratisch centralisme aan de tegenstellingen een einde gemaakt zou kunnen worden.

Blijkens geruchten die momenteel in KEN-kringen circuleren zouden de spanningen inmiddels zo hoog zijn opgelopen, dat de scheuring praktisch reeds is gerealiseerd. Naar verluidt zullen beide groeperingen in oktober op eigen gelegenheid congressen organiseren, die wellicht in de bestaande situatie wat meer duidelijkheid kunnen brengen.

BREZHNEV in Belgrado

Sowjetpartijleider BREZHNEV bracht van 22 tot 25 september een bezoek aan Joegoslavië. Het ging hier om een vriendschappelijk bezoek, dat na een reeks gesprekken, waaraan van Sowjetzijde vooral door partijfunctionarissen werd deelgenomen, resulteerde in een door TITO en BREZHNEV ondertekende, gemeenschappelijke verklaring. TITO tekende zowel in zijn functie van president van de Joegoslavische Republiek als in zijn functie van voorzitter van de Communistische Liga. BREZHNEV kon dit vanzelfsprekend alleen als partijleider doen.

Wat de aard van het bezoek betreft, vooral BREZHNEV zou op het niet-officiële karakter ervan hebben gestaan en, zoals uit de samenstelling van de delegatie bleek, onderhandelingen alleen op partijniveau hebben gewenst. Strikt formeel kan hij als partijchef de Sowjetstaat ook niet aan een overeenkomst binden. TITO echter schijnt het bezoek juist een zo officieel mogelijk karakter te hebben willen geven en er op te hebben gestaan niet alleen de verhouding tussen de beide partijen, maar ook die tussen de beide landen aan de orde te stellen. Dat laatste is, zoals duidelijk uit de verklaring blijkt, inderdaad gebeurd, zodat van een gemengd partij- en staatsdocument kan worden gesproken.

De beoordeling van het stuk in de internationale pers was nogal uiteenlopend. Geen wonder, want de TITO-BREZHNEV-verklaring vormt een compromis, waarin beide partijen aan hun trekken komen, zonder dat zij elkaar voor het moment wezenlijk iets toegeven.

Wat de Sowjetzijde betreft, als men er van uitgaat dat BREZHNEV met zijn bezoek beoogde Joegoslavië vaster aan de Sowjet-Unie en het door haar gedomineerde "Socialistische kamp" te binden, dan kan men bij het lezen van verschillende passages in de verklaring begrijpen dat de Prawda in juichende tonen over het resultaat van dit bezoek kon schrijven. En zonder te reppen van concessies van BREZHNEV. De verklaring spreekt n.l. met veel nadruk over de gemeenschappelijke historische bestemming van Joegoslavië en de Sowjet-Unie, over de fundamentele overeenkomst in beider sociale systeem en de gelijke houding ten aanzien van tal van internationale problemen. Het stuk constateert bovendien dat de samenwerking tussen de twee landen is gebaseerd op beider verbondenheid aan de principes van het "socialistisch internationalisme". Voor zover bekend heeft Joegoslavië deze nog niet eerder onderschreven.

Vorig jaar nog toonde de Joegoslavische premier RIBICIC zich tijdens een bezoek aan Moskou hiertoe niet bereid.

Daarbij is het echter niet gebleven. Er is bovendien vastgesteld dat men nauwer en intensiever contact zal gaan nastreven.

De verklaring geeft hierover de volgende passages:

"Beide verdragspartners zullen inzake kwesties van bilaterale verhoudingen en buitenlandse politiek frequenter ontmoetingen, gedachtenwisselingen en consultaties tussen de Communistische Liga en de CPSU en tussen Joegoslavië en de Sowjet-Unie bevorderen".

De Liga en de CPSU zullen verder "een bredere uitwisseling van partijdelegaties nastreven en de samenwerking tussen wetenschappelijke en partijinstellingen aanmoedigen, evenals de ontwikkeling van de contacten tussen lokale partijorganisaties". Tenslotte: "De Liga en de CPSU zullen doorgaan met bij te dragen aan de ontwikkeling van een brede samenwerking tussen Joegoslavië en de Sowjet-Unie zowel op politiek en economisch als op wetenschappelijk, technisch en cultureel gebied".

Hiertegenover staat echter dat de verklaring met evenveel nadruk verwijst naar de uitgangspunten van Joegoslavië's onafhankelijke politiek. Het stuk zegt hierover:

"De ontwikkeling van de Joegoslavisch-Sowjetrussische betrekkingen in hun totaliteit is gebaseerd op de principes die zijn neergelegd in de verklaringen van Belgrado van 1955, van Moskou van 1956 en in het gemeenschappelijke Joegoslavisch-Sowjetrussische communiqué van 1965".

In deze documenten erkende Moskou de volgende principes:

- gelijkheid en onafhankelijkheid van de "socialistische" landen onderling;
- niet-inmenging in de interne aangelegenheden van anderen;
- het bestaan van verschillende wegen naar het socialisme.

Dit, zo stelt ook de nieuwe verklaring vast, zijn de "grondslagen" voor de verdere ontwikkeling van de samenwerking.

Dit alles bij elkaar heeft een dubbelzinnig stuk doen ontstaan.

Enerzijds spreekt het over onafhankelijkheid en niet-inmenging, anderzijds over verbondenheid aan het "socialistisch internationalisme" - waarop nu juist de zgn. BREZHNEV-doctrine (waarvan het bestaan ook in Belgrado weer door BREZHNEV werd ontkend) is gebaseerd. Verder mag de Sowjetleider dan zijn handtekening onder een stuk hebben gezet waarin adhesie wordt betuigd aan het principe van de verschillende wegen naar het socialisme, dat belette hem niet om duidelijk te maken dat hij van de Joegoslavische "weg" niet veel moest hebben.

Tijdens een bezoek aan een fabriek in Belgrado zei hij tegen de arbeiders: "Het is geen geheim dat aan de communisten in de Sowjet-Unie en aan het volk van de Sowjet-Unie de specifieke trekken van de Joegoslavische maatschappij onaanvaardbaar voorkomen".

En wat de Joegoslaven betreft, het is toch wel illustratief dat Joegoslavische functionarissen, naar van bevriende zijde werd medegedeeld, hadden laten doorschemeren dat het de bedoeling is de samenwerking tot een minimum beperkt te houden om Moskou niet al te veel gelegenheid te geven invloed uit te oefenen.

De zaak voor het moment beoordelend mag men waarschijnlijk wel vaststellen, dat BREZHNEV's bezoek niet veel verandert in de betrekkingen tussen Moskou en Belgrado. Op korte termijn gezien kan van BREZHNEV's opnieuw "bevestigen" van de verklaringen van Belgrado en Moskou een apaiserend effect uitgaan. Een effect dat zich bovendien ook tot Roemenië kan uitbreiden. Het Roemeense partijdagblad Scinteia was er in elk geval onmiddellijk bij om er de aandacht op te vestigen, dat de TITO-BREZHNEV-verklaring de Roemeense standpunten inzake soevereiniteit en niet-inmenging bevestigt. Dat die verwijzing naar de verklaringen van 1955 en 1956 inderdaad een belangrijk punt is, toonde het Oostduitse partijdagblad Neues Deutschland overigens op eigen wijze. De krant gaf grote delen van de nieuwe verklaring weer, maar liet de passage waarin naar de principes van de verklaringen van Belgrado en Moskou verwezen werd, geheel weg.

In verband met het in eerste instantie kalmerende effect van de nieuwe declaratie kan ook gewezen worden op een passage over de activiteiten van de massamedia. Deze, zo werd vastgesteld, zullen moeten werken aan het versterken van de vriendschap tussen beide landen. Omdat de Joegoslavische pers vergeleken bij die van de Sowjet-Unie zeer pluriform en vrij is, kan men in deze bepaling een verkapte poging van BREZHNEV zien om deze pers die, hoewel terughoudend tegenover Moskou, toch wel eens een stukje onbekommerde kritiek weet weg te geven, de breidel aan te doen. Maar de eerste winst op dit punt is naar Belgrado gegaan. BREZHNEV reisde n.l. direct na zijn bezoek aan TITO naar Boedapest. Uit het daar uitgegeven Hongaars-Sowjetrussische communiqué valt af te leiden, dat de CPSU-chef de Hongaren heeft laten weten dat ze voorlopig niet meer tegen Joegoslavië moeten polemiseren. Ook hiervan kunnen de Roemenen waarschijnlijk meeprofiteren, gezien het feit dat de perscampagne van afgelopen zomer (waarin juist de Hongaren voorop gingen) tegen Roemenië en Joegoslavië beide was gericht.

Intussen moet men wat BREZHNEV heeft weten te bereiken, niet onderschatten. In de verklaring immers wordt Joegoslavië nog eens duidelijk gekenmerkt als behorend tot de "socialistische" familie. Belangrijker nog zijn de bepalingen die beide partijen oproepen tot consultatie op verschillende gebieden. Ook al zullen de Joegoslaven bij de realisatie hiervan mogelijk erg terughoudend zijn, dan zullen zij zich er toch moeilijk zomaar aan kunnen onttrekken. Bovendien is er geen beperkende bepaling toegevoegd in die zin dat consultatie bv. alleen zal plaatsvinden over belangrijke kwesties. Tenslotte moet, juist in verband met de afwezigheid van beperkingen zoals hierboven gesignaleerd, worden gewezen op de vaagheid en algemeenheid van diverse formuleringen, waardoor automatisch een stuk handelingsvrijheid van de Joegoslavische politiek wordt weggenomen.

Zeker zal Moskou trachten een en ander ook voor wat betreft de verhouding Joegoslavië - China uit te buiten. Een van de redenen waarom BREZHNEV naar Belgrado ging (niet de minst belangrijke) was immers om de groeiende Chinese invloed in de Balkan tegen te gaan. Zijn grootste betekenis zal de verklaring echter waarschijnlijk in de periode na TITO krijgen. Als straks het oude partij- en staats-hoofd van het toneel verdwijnt en opgevolgd wordt door een collectief presidium van niet minder dan 22 leden, die ook nog met elkaar rivaliserende deelrepublieken vertegenwoordigen, dan lijkt voor Moskou de tijd gekomen te trachten de grootst mogelijke invloed uit te oefenen.

Dat dan ook de verhouding tot Moskou op zichzelf een bron van meningsverschillen tussen de Joegoslavische leiders zal kunnen worden, wordt mogelijk nu al aangekondigd door het feit, dat bij de besprekingen met BREZHNEV en bij zijn aankomst en vertrek geen Kroatische leiders aanwezig waren. Bekend is dat de Kroaten de afgelopen jaren de Serven hebben beschuldigd van "stalinisme" en "pro-Moskou gevoelens". Verder kunnen de Kroatische leiders een demonstratie hebben willen geven van hun verontwaardiging over de beweerde steun van Moskou aan de extremistische Kroatische nationalisten.

Hoe men dit verder wil beoordelen, verdoeldheid is er in Joegoslavië genoeg en de verwachting is niet dat dit na TITO minder zal worden. Juist dan zou kunnen blijken dat BREZHNEV met de nu overeengekomen verklaring een wel zeer gunstige uitgangspositie heeft gecreëerd voor pogingen die meningsverschillen ten bate van Moskou uit te buiten.